

Bedrijfsplan
Stoeterij Erve de Morgenster
Oude Enschedeseweg 31
HAAKSBERGEN

Projectleider
E. Bijl
06 – 51 42 43 27

Datum: 19 april 2012

Project: Nieuwbouw opfok en trainingstal

Opdrachtgever: De heer J.H.J.Hilderink
Stoeterij Hanenberghoeve
Hanenbergwegweg 45-47
7481 PB HAAKSBERGEN (OV)

Bedrijfslocatie: Oude Enschedesweg 31
HAAKSBERGEN

Rapportage: DLV Bouw, Milieu en Techniek BV
Sectie Paardenhouderij
Postbus 546
7400 AM DEVENTER
0570 – 50 15 35

Adviseur: Erica Bijl
Projectleider Paardenhouderij
06 – 51 42 43 27

Inhoudsopgave

1. Intro DLV Dier Groep BV	4
2. De hippische sector	5
3. Vraagstelling	8
4. Beschrijving bedrijf	9
5. Beoordelen voornemen	11
5.1. Beoordeling reëel karakter / volwaardigheid	11
5.2. Beoordeling bedrijfsmatig	12
5.3. Beoordeling milieuaspect	16
5.4. Beoordeling ruimtelijke ordening	16
6. Conclusie	21
Bijlagen.....	22
Bijlage 1: Verklaring Universiteit Utrecht.....	23
Bijlage 2: Exploitatiebegroting	25
Bijlage 3: Tekeningen.....	27

1. Intro DLV Dier Groep BV

DLV Dier Groep BV is een onafhankelijk internationaal full-service adviesbureau in de agrarische sector. De adviesgroep is opgedeeld in verschillende vakgebieden met elk een specifiek adviesterrein. De adviseurs en projectleiders hebben veelal een branchespecifieke achtergrond en opleiding.

De sector Paardenhouderij adviseert en begeleidt ondernemers op het terrein van bedrijfsplannen, ruimtelijke ordening, milieu en bouw. De adviesgroep richt zich op de persoonlijke begeleiding bij de ontwikkeling van deze plannen. Zij toets plannen op haalbaarheid vanuit diverse invalshoeken. Zo kan er gekeken worden naar bedrijfseconomische aspecten, leidt het plan tot verbetering van opbrengsten. Naast de haalbaarheid van plannen vanuit het financiële perspectief wordt er gekeken naar bedreigingen. Is een plan uitvoerbaar binnen het vigerende bestemmingsplan? Wordt er voldaan aan afstandeisen vanuit de Wet Milieubeheer? DLV Paardenhouderij kan uitwerking geven aan al deze vraagstukken.

2. De hippische sector

Nederland is een land wat uitblinkt in een groot aantal kennis gebieden. De hippische sector is er daar één van. Paarden vormen in Nederland van oudsher een belangrijke rol in de productie van agrarische producten. Was het paard in de vorige eeuw nog vooral een middel om het land te bewerken, halverwege de jaren '60 is langzaam het gebruiksdoel verschoven. Een aantal paardenfokkers heeft zich toen tot doel gesteld het van origine zware werkpaard te veredelen. Met invloed vanuit anders stamboeken zoals het Engelse volbloed paard en Arabische paarden is er een begin gemaakt met het fokken van paarden die meer geschikt waren voor de sport. De intensieve verdieping in de fokkerij, het kennisnetwerk, de infrastructuur en het commercieel inzicht heeft er toe geleid dat het Nederlandse sportpaard, de beste sportpaarden zijn op het wereldtoneel. De vraag naar deze sportpaarden vanuit het binnen en buitenland heeft er voor gezorgd dat er een volwassen bedrijfstak is ontstaan. Deze bedrijfstak is goed voor meer dan 1.5 miljard omzet per jaar.

Nederlandse successen:

- € Het Koninklijk Warmbloed Paarden stamboek Nederland (het KWPN), het stamboek waaronder de Nederlandse paarden worden gefokt voert de World Breeders Ranking List aan.
- € Het Friese Paard heeft zich ontwikkeld tot een veelzijdigheidspaard en is een zeer populair exportproduct.
- € Op sportief gebied aansprekende prestaties, geleverd op wereld- en Olympische kampioenschappen. Deze prestaties zijn evenzogoed toe te rekenen aan onze Nederlandse fokproducten als onze Nederlandse ruiters en amazones (We noemen bijvoorbeeld Edward Gal, Anky van Grunsven, Jeroen Dubbeldam, IJsbrand Chardon).
- € De professionele successen hebben geleid tot een grote promotionele weerslag op de paardensector in zijn geheel.

In 2004 heeft de ontwikkeling in de paardensector, mede op aandringen van overheden, geleid tot het samenstellen van de sectorraad Paarden. In deze sectorraad zijn 25 stamboeken middels de Koepel Fokkerij vertegenwoordigd. Daarnaast heeft in 2002 een belangrijke fusie van 17 verschillende sportorganisaties plaatsgevonden in de Koninklijke Nederlandse Hippische Federatie (KNHS), welke ook vertegenwoordigd is in deze sectorraad. Ook de Federatie van Nederlandse Hippische Ondernemers (FNHO) heeft zitting in deze raad. De sectorraad Paarden doet aanbevelingen en vormt het aanspreekpunt voor politiek Den Haag en Brussel.

Naast deze ontwikkeling zien we ook een andere duidelijke verandering, namelijk die van de achteruitgang van de landbouw en veeteelt in Nederland. Natuur- en milieu wetgeving, maatschappelijk draagvlak en goedkopere productielanden maken het produceren van vlees en agrarisch producten op Nederlandse bodem steeds minder interessant. Het zorgt ervoor dat er een verandering plaatsvindt van een zuiver agrarisch landschap naar een landschap waarin meer ruimte komt voor de ontwikkeling van agrarisch natuurbeheer en recreatief-toeristische, aan de agrarische sector verwante, activiteiten.

Tegelijk aan deze teruggang van de primair agrarische sector staat de enorme vlucht die de paardensector in de afgelopen 15 jaar heeft genomen. Overheden hebben zich al uitgesproken over de kansen die hierdoor ontstaan. Als landschapsbeheerders vormt de paardenhouderij een interessant alternatief. De sector is minder milieubelastend en heeft een veel groter maatschappelijk draagvlak. We kunnen in de professionele paardenhouderij globaal spreken van 4 verschillende bedrijfstypen. Deze kunnen ook in combinatie voorkomen.

Dit zijn:

- € Stoeterij (fokkerij, opfok, training fokproduct), hengstenhouderij, paardenmelkerij;
- € Handelstal (aan- en verkoop van paarden), trainingstal, sportstal;
- € Pensionstal (gericht op het stallen van paarden voor derden);
- € Manegebedrijf (gericht op lesgeven).

Op dit moment zijn er ongeveer 450.000 geregistreerde paardensportbeoefenaars, waarvan ongeveer 45% (200.000) de sport regelmatig beoefent. Hieronder wordt verstaan meer dan 41 weken per jaar. 75% van dit aantal (150.000) rijdt op een manegepaard en 25% (50.000) rijdt op een eigen paard. Daarnaast kent Nederland een groot aantal recreatief rijdende liefhebbers. Het totale paardenbestand wordt op dit moment op 660.000 geschat. 140.000 van deze paarden behoren toe aan de fokkerijstapel.

Het aantal leden van de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie stond vorig jaar op 155.000. Verder bezoeken zo'n 500.000 mensen jaarlijks een van de 4.300 hippische evenementen in Nederland. Er worden per jaar ca. 9 miljoen lessuren gevolgd, driekwart hiervan in groepsverband. Gemiddeld maakt een ruiter 75 ritten per jaar in een binnen- of buitenmanege en 36 buitenritten.

De paardensporters bestaat voornamelijk uit dames (79%). In de leeftijd 13 tot 19 jaar is dit percentage 84%. Naar schatting rijden in Nederland 450.000 mensen (ca. 2,5% van de bevolking) meer dan 4 keer per jaar paard. In de buitengebieden is dit ruim 3% en in de stedelijke gebieden ligt dit vaak onder de 2%.

Nog enkele andere kengetallen:

€ Totaal aantal paarden en pony's	660.000
€ Goedgekeurde dekhengsten	1.960
€ Fokkerijstapel	140.000
€ Aantal hengstenhouders	800
€ Gespecialiseerde dierenartsen	170
€ Stamboekorganisaties	21
€ Manegebedrijven	940
€ Werkgelegenheid	12.000
€ Bodemgebruik	85.000 ha
€ Totaal economische activiteit	circa € 1,5 miljard

Diverse hippische organisaties:

- € KNHS sport
- € FNRS manegebedrijven
- € IST instructie, sport en training
- € VSO handel
- € VHO hengstenopfokker
- € BVHH hengstenhouders
- € KWPN stamboek
- € FPS stamboek

Hippische opleidingen worden verzorgd op diverse niveaus (AOC, MAS, HAS). Er zijn keuzes tussen opleidingen gericht op paardenhouderij, paardensport, management. Daarnaast zijn er specialisaties (hoefsmid, diergezondheidszorg, manegebedrijf, fokkerij en draf- en rensport). Een toonaangevende opleiding is ORUN (voor instructeurs). Daarnaast is er ook een opleiding gericht op begeleiding van gehandicapten.

De Nederlandse paardensport kent een aantal disciplines. Zowel in de discipline mannen als dressuur als de springsport levert Nederland al vele jaren de beste ruiters en amazones. Olympisch Kampioenen Anky van Grunsven en Jeroen Dubbeldam en Wereldkampioen Edward Gal zijn de meest aansprekende, maar ook IJsbrand Chardon welke meerdere Wereldtitels op zijn naam heeft staan is bij iedereen bekend.

De paardensport is opgedeeld in diverse klassen. Bij de dressuur en springen kennen we het nationaal niveau. Dit zijn de klassen B, L, M en Z en ZZ. Hierbij staat B voor Beginning, L voor Lichte Klasse, M voor Midden Klasse en Z voor Zwarte Klasse. Op subtop niveau kennen we daarbij nog hogere klassen. Dit zijn Prix st George klasse, Intermediaire I en II, Grand Prix en de Grand Prix speciale. De dressuur kent daarbij nog de Kür op Muziek waarbij rijvaardigheidsproeven gecombineerd worden met muziek.

3. Vraagstelling

DLV Paardenhouderij heeft de opdracht ontvangen van de heer J.H.J. Hilderink voor het beoordelen van zijn voornemen een nieuw bedrijfs onderdeel toe te voegen aan zijn stoeterij de Hanenberghoeve. Hij beoogt samen met zijn dochter stal de Morgenster aan de Oude Enschedeseweg 31 te Haaksbergen op te richten. Deze accommodatie zal de opfok en trainingsaccommodatie vormen voor zijn Friese en KWPN paardenfokkerij.

In deze beoordeling wordt de nadruk gelegd op de bedrijfsmatige aspecten van de aanvraag, daarnaast wordt ingegaan op relevante milieuaspecten.

4. Beschrijving bedrijf

Stoeterij de Hanenberghoeve is in eigendom van de heer J.H.J. Hilderink 3-3-1944 en zijn dochter E. Hilderink 24-06-1974. Op dit moment is de gehele fokkerij gelegen op het NSW-landgoed "Hanenberghoeve". Het landgoed is gesitueerd in het buitengebied van Haaksbergen en bestaat uit een bosperceel, weiland en erf. Op het erf is een landhuis en oranjerie gesitueerd evenals bedrijfsgebouwen voor de stoeterij. Dit zijn de paardenstal, koetshuis en machineberging. Daarnaast is er een buitenbak aanwezig. De gebouwen zijn in 2001/2002 gerealiseerd.

Op de stoeterij worden in hoofdzaak Friese paarden gefokt. Het bedrijf beschikt over 12 fokmerries met een goede afstamming. Alle merries beschikken over een zgn. "vol papier". Dit houdt in dat de merrie, evenals de 2 voorgaande generaties in de moederlijn, het predicaat "ster" hebben verkregen. Daarnaast hebben drie merries het predicaat "Preferent".

Van deze fokmerries worden dan ook bijzonder goede fokproducten verkregen. Deze worden opgefokt, zadelmak gemaakt, getraind en vervolgens verkocht. Deze verkoop gaat veelal via het eigen netwerk van de heer Hilderink, naar het buitenland. Er zijn regelmatig verkoopresultaten in Mexico en in de Verenigde Staten van Amerika. Ook naar Turkije worden de paardengeëxporteerd.

Voor het verkrijgen van een predicaat worden de paarden op keuringen aangeboden. Hierbij gaat het bij de merries, in de eerste plaats, om het verkrijgen van het "ster predicaat". De hengsten gaan naar de keuring met als uiteindelijk doel een goedkeuring als dekhengst te verkrijgen. De Hanenberghoeve heeft in het verleden meerder hengsten voor gebracht op de Fries hengstenkeuring. Daarvan heeft de hengst Muska een doorverwijzing gekregen naar het 3^e onderdeel; de 70 dagen test.

Stoeterij Hanenberghoeve heeft noodgedwongen haar bedrijfsactiviteiten verdeeld over een aantal verschillende locaties. Het NSW-landgoed is gezien haar status beperkt uit te breiden ten behoeve van bedrijfsmatige activiteiten. Om die reden heeft de familie Hilderink de locatie aangekocht aan de Oude Enschedesweg 31, groot 3.2ha. Vooral omdat de locatie beschikt over de juiste bestemming om paarden in deze omvang te kunnen voortbrengen, trainen en verkopen, is overgegaan tot aankoop van de locatie.

Dit bedrijfsplan behelst dan ook een uitleg van de activiteiten zoals deze aan de Oude Enschedeseweg 31 zullen worden geëxploiteerd.

In het verleden is al eens een bouwaanvraag voor de oprichting van stallen en een binnenrijhal ingediend door Hilderink voor deze locatie. Dit stuitte op veel weerstand uit de omgeving. Tijdens de inspraakperiode volgend op de verlening van de bouwvergunning (voor de oprichting van de stallen en de rijhal), werd door de omgeving aangedragen dat de gebouwen niet ten dienste staan van bedrijfsmatige activiteiten en dus in strijd met de voorschriften uit het bestemmingsplan zouden worden benut.

Dit bedrijfsplan geeft uitleg over de activiteiten en hoe deze zich verhouden tot het bestemmingsplan. Ook zullen wij ingaan op de alternatieve mogelijkheden.

Beoogde opzet

In de beoogde opzet zal het bedrijf verder geprofessionaliseerd worden met een eigen trainingsstal/verkoopruimte. De stoeterij zal naast de fokkerij van Friese paarden, zich ook gaan richten op de fokkerij van KWPN paarden. De locatie zal voornamelijk worden gebruikt voor de opfok en training van hengsten. Om begrijpelijke redenen kunnen hengsten niet naast de merries worden gehuisvest. Het centraliseren van de opfok en africhting van hengsten aan de Oude Enschedesweg 31 heeft daarnaast als voordeel dat de merrie dieren afgeschermd worden van de insleep van dierziekten.

Het beoogde stalgebouw van 215 m², zal 8 stallen behelzen. Daarnaast wordt er een kapschuur opgericht voor de opslag van materieel en hooi en stro van 261 m². Op het bedrijf zal ook een buitenbak aanwezig zijn waarin de paarden kunnen worden getraind. Een en ander zoals ook in de bijlagen is weergegeven. De aanwezige woning zal ingezet worden om toezicht te houden op de kostbare dieren.

5. Beoordelen voornemen

5.1. Beoordeling reëel karakter I volwaardigheid

Binnen de ruimtelijke ordening kennen we bij de beoordeling van volwaardigheid in de agrarische sector de Nge aanduiding. In 2010 is langzaam de omzetting naar SO – standaard opbrengst aanduiding – in werking gezet. In dit plan gebruiken we nog de Nge norm.

Het toestaan van bebouwing ten behoeve van een bedrijfsvoering kan alleen dan plaatsvinden als het bedrijf een duurzaam en doelmatig karakter heeft, in sommige bestemmingsplannen ook aangeduid als reëel karakter. Hierbij wordt een bedrijf als duurzaam en doelmatig beschouwd als het een bepaalde mate van werkgelegenheid verschaft en tevens een vergoeding biedt voor het geïnvesteerde vermogen.

In de berekening met Nge's is voor een aantal vormen van paardenhouderij een verschillende norm per dier gehanteerd. Er is echter niet vastgesteld aan hoeveel Nge's een bedrijf moet voldoen om volwaardig, dan wel reëel te zijn. Dit is moeilijk te bepalen omdat er in de praktijk een grote diversiteit bestaat aan ondernemers, locaties, verschil in rendementen in marktsectoren. Ook de accommodatie en concurrentiepositie spelen hierin mee. Ter indicatie is voor een aantal bedrijven de indeling vermeld.

De conclusie is dan ook dat de berekening van een bepaalde mate van volwaardigheid op basis van normen voor de paardensector een moeilijke zaak is. Dit is voor DLV Paardenhouderij reden om de volwaardigheid van een bedrijf ook te berekenen op basis van uren, markt/veilingresultaten en een financiële bedrijfsexploitatie. De gehanteerde arbeidsnormen zijn aan de praktijk ontleend en worden algemeen geaccepteerd door gemeenten en provincies. De arbeidsbehoefte kan worden uitgedrukt in VAK, Volwaardig Arbeids Kracht. Eén VAK komt overeen met 2.349 uur per jaar voor een ondernemer en 1.800 voor een werknemer.

Berekening VAK		Stal de Morgenster		
Omschrijving	aantal	uren	totaal	
Fokmerrie	0	75	0	
Opfokpaard	0	50	0	
Trainingspaard 2e fase	8	300	2400	
Onderhoud, grasland beheer			150	
Management/Administratie			150	
Totaal aantal uren			2700	
Aantal uren per volwaardig arbeidskracht				
ondernemer	2346			1
werknemer	1800			0,20
Volwaardig arbeidskracht berekening				1,20
Nge per volwaardig arbeidskracht naar grootteklasse in overige sectoren				
graasdierbedrijven	30	50	73	
hokdierbedrijven	37	56	86	
veeteeltcombinaties	34	45	69	
Aantal Nge	Stal de Morgenster	aantal	Norm Nge	totaal
Fokmerrie		0	1,87	0,00
Opfokpaard		0	0,244	0,00
Trainingspaard 2e fase (12 mnd)		8	3,64	29,12
				29,12

Afbeelding 2.

Dit bedrijf kan werkgelegenheid bieden aan meer dan 1 fte, en heeft conform de Nge normering 30 Nge. Er kan bij 30 Nge al sprake zijn van een volwaardig bedrijf. Een reëel agrarisch bedrijf wordt geacht een half volwaardig te zijn. In de praktijk wordt een gemiddeld agrarisch bedrijf reëel geacht vanaf 20 Nge. Bij deze omvang is dus conform de Nge norm sprake van een reëel bedrijf

5.2. Beoordeling bedrijfsmatig

Algemeen

De mate waaruit de bedrijfsmatigheid van een paardenfokkerij blijkt, hangt sterk af van de kwaliteiten van de ondernemer, de fokstapel en bijvoorbeeld ervaringscijfers uit de markt. Vanuit de milieuwetgeving wordt een bedrijf al niet meer als hobbymatig betiteld bij meer dan 10 pony's of 5 paarden.

Vaak zien we dat daar waar besluiten bestreden worden er een discussie ontstaat over het bedrijfsmatige karakter van een paardenfokkerij. Omdat inkomsten onzeker zijn zou er sprake zijn van een hobbymatige activiteit. Dit achten wij niet terecht. Immers inkomsten zijn wel vaker onzeker in de agrarisch sectoren. Varkenshouderijen/akkerbouwbedrijven en zelfs melkveehouderijen zijn allemaal sterk afhankelijk van de markt. Niet zelden worden er meerder jaren aanéén slechte resultaten geboekt. Echter daar waar een ondernemer investeert en risico's neemt en er sprake is van een wezenlijke omvang is er al snel sprake van het voeren van een onderneming en dus een bedrijfsmatige activiteit.

In artikel 2 Handelsregisterbesluit 2008 wordt dit ook bevestigd. Hier is neergelegd wanneer sprake is van een onderneming. Op grond van het eerste lid is sprake van een onderneming indien een voldoende zelfstandig optredende organisatorische eenheid van één of meer personen, waarin door voldoende inbreng van arbeid of middelen, ten behoeve van derden diensten of goederen worden geleverd of werken tot stand worden gebracht, met het oogmerk daarmee materieel voordeel te behalen. Op grond van het tweede lid is van een onderneming geen sprake indien er, naar het oordeel van de kamer onvoldoende omvang van activiteiten of omzet is.

Het bedrijf van de familie Hilderink is al sinds 1988 bij de KvK ingeschreven als stoeterij.

Stoeterij de Morgenster

In de afgelopen decennia heeft het paard een evolutie doorgemaakt van klassiek trekpaard naar modern rijpaard. Circa 15 jaar geleden was het nog bijzonder ongewoon een Fries paard in de dressuurwedstrijden uit te brengen. Tegenwoordig lopen de Friezen net als de KWPN paarden op het hoogste nationale niveau. De stoeterij gaat zich naast de Friese fokkerij ook weer meer richten op de KWPN paardenfokkerij. De familie Hilderink heeft in het verleden KWPN paarden gefokt en gaat deze kennis weer gebruiken en inbrengen. Daarmee ontstaat er een bredere spreiding van risico's. Dit omdat de prijsontwikkeling van de Friese paarden anders ligt dan die van KWPN paarden.

In de hedendaagse fokkerij gaat het niet alleen om goed fokmateriaal (fokmerries en dekhengsten) en om kennis en ervaring om de goede fokcombinaties te maken. Maar ook selectie en training gaan steeds meer de bedrijfsvoering beheersen. De fokkers staan voor de vraag welke paarden ze aan moeten houden en trainen. Vervolgens moeten ze beslissen of ze het paard inzetten in de fokkerij (met als doel een nog beter veulen te fokken) of om het te verkopen.

In de bedrijfsvoering betekent dit dat de paarden zowel voorbereid worden op keuringen alsook zadelmak worden gemaakt en door ervaren ruiters worden getraind

Stoeterij Hanenberghoeve is een bedrijf waar paarden van een hoge kwaliteit worden gefokt. Stal de Morgenster zal een onderdeel uitmaken van deze bedrijfsvoering. Het moederbedrijf beschikt over 3 preferent verklaarde merries. Er zijn aansprekende successen geweest op veilingen en keuringen. Zo zijn er 2 hengsten als sterhengst gekeurd en doorverwezen naar de Centrale keuring in Leeuwarden. Hiervan is de hengst Muska geselecteerd voor de 70 dagen test. Voor deze test zijn slechts 37 hengsten uitgenodigd. Internationaal is er grote belangstelling voor deze hengst. Stoeterij Hanenberghoeve beschikt aan de Hanenbergweg 45-47 over een goed verzorgde locatie. Echter, tegen de hierboven geschetste achtergrond, is het op dit bedrijfsdeel niet gewenst meerdere bebouwing op te richten. Ook zal op middellange termijn de nieuwe provinciale weg N18 worden aangelegd, waarbij het tracé zal lopen over een nu bij het bedrijf behorend perceel van 2.37 ha.

Daarnaast bestaat er een sterke wens de hengsten apart van de merries te huisvesten. Veterinair is het niet gewenst om de fokmerries in dezelfde ruimte als de hengsten onder te brengen. Dit vanwege de mogelijkheid van insleep van ziekten. De hengsten worden immers regelmatig meegenomen naar concoursen ter verbetering van de waardeontwikkeling. Maar ook vanwege het feit dat het voor de opfokpaarden en fokmerries beter is een koude stal te hebben en voor de hengsten in training een verwarmde stal, meer gewenst is.

In de beoogde situatie worden de hengsten vanaf 2,5 jaar aan de Oude Enschedeseweg gehuisvest. De jongere paarden zullen ter plaatse beweiden worden maar in de winterperiode op het moederbedrijf verblijven in een groepsstal. Iedere jaargang is het mogelijk 2 á 3 hengsten te fokken, mits er voldoende stallen aanwezig zijn. Het inscharen (gezamenlijk beweiden) van de hengsten vindt plaats vanaf 1½ jarige leeftijd. Op de locatie worden de hengsten op 2,5 jarige leeftijd keuringsklaar gemaakt. Dit is nodig om ze voor te bereiden op de belangrijke hengstenkeuringen. Gedurende een aantal dagen worden de jonge hengsten hier beoordeeld of ze geschikt zijn om ingezet te worden als dekhengst. Voor ster- en goedgekeurde hengsten bestaat internationaal veel belangstelling. Dit vanwege een behoefte aan nieuw bloed in de fokprogramma's. Na de keuring krijgen de hengsten een vervolprogramma waarin worden getraind om uit te komen in wedstrijden en/of shows.

Voor een goedgekeurde hengst is het uitkomen in de wedstrijdsport een vereiste om zijn kwaliteiten te bewijzen. De paarden op dit bedrijf kunnen worden doorgetraind tot vijfjarige leeftijd. Indien ze voldoende beleerd zijn om succesvol te kunnen worden verkocht (tegen de beste opbrengst) verlaten ze pas het bedrijf.

Het keuringsklaar maken en trainen en africhting van paarden vergt ervaring, kennis en veelal een behoorlijke dosis doorzettingsvermogen. Het is dus een arbeidsintensief proces welke zich pas na vele jaren laat uit betalen. De verkoop van paarden is ook minder zeker als bijvoorbeeld schapen, koeien en varkens. Deze dieren worden ingezet voor menselijke consumptie, terwijl paarden veelal worden verkocht voor recreatieve doeleinden. Daarnaast is het ene paard veel eerder verkoopklaar dan een ander paard. Ook de wijze waarop het paard zelf, naamsbekendheid heeft verworven op wedstrijden, zal de waarde van het paard beïnvloeden.

Om die reden wordt vaak een talentvol paard langer aangehouden tot ze het hoogste niveau in de sport hebben bereikt, uiteraard met de verwachting dat dit de verkoopopbrengst ten goede zal komen.

DLV beoordeeld de gekozen bedrijfsopzet, de verbreding met de fokkerij van KWPN paarden, de kennis van de ondernemer en de marktstrategie als goed. Er is sprake van een bedrijfsmatig aanpak gericht op de verkoop van goede sportpaarden aan derden.

Het verwachte opbrengstpotentieel is afhankelijk van de markt. In onderstaand overzicht hebben wij een aantal veilingen in Nederland en Duitsland op een rijtje gezet. Dit betreft een overzicht over het jaar 2011. De veilingen betreft de verkopen van sportpaarden. Zoals uit dit overzicht blijkt is de verkoop van één enkel paard voldoende om de betaling van kosten van een bedrijf voor meerdere jaren zeker te stellen. Deze recente veilingresultaten rechtvaardigen ook in tijden van economische recessie een lange(re) investeringsperiode in een fokkerijstapel.

Wij willen met dit overzicht benadrukken dat ook al is een fokkerij een aantal jaren verliesgevend, dat dit niets zegt over de mate van bedrijfsmatigheid en of het nu wel of niet een duurzame onderneming betreft. Er wordt soms bewust gekozen voor het verder doortrainen en investeren in een paard omdat dit het uiteindelijke resultaat ten goede zal komen.

Sportpaarden veilingen in Europa	Opbrengsten 2011	
	<u>Duurst</u>	<u>Gem.</u>
FPS veiling kerst 2011	19.500,-	7.500,-
Equine-Elite Weert 26 okt 2011	315.000,-	47.750,-
Dutch sport horse sale 28 sept 2011	290.000,-	70.000,-
KWPN veiling febr 2011	150.000,-	30.000,-
Holstein niet gek hengsten	60.000,-	21.000,-
Holstein gek hengsten	600.000,-	121.230,-
Holstein sportpaarden	135.000,-	46.000,-
Hannoveraner hengsten (gekeurd)	315.000,-	65.000,-
Hannoveraner hengsten (niet ggk)		20.000,-
Hannoveranen sportpaarden veiling	50.000,-	28.000,-
Oldenburg hengsten (gekeurd)	800.000,-	226.400,-
Oldenburg hengsten (niet ggk)		21.000,-
PSI veiling 12 dec 2011	1.100.000,-	270.000,-

Op stal de Morgenster wordt ook bewust gekozen het paard de tijd te geven zich te ontwikkelen. Een paard wordt soms 2 en zelfs 3 jaar doorgetraind.

Financieel

Het samenstellen van een begroting voor een paardenfokkerij is niet eenvoudig. Zie ook alinea hiervoor. Ten aanzien van de kosten kunnen we een heldere begroting maken. Anders ligt dit ten aanzien van de opbrengsten. Zoals uit bijgaande financiële exploitatie blijkt, kan het bedrijf voorzien in een jaarinkomen. Er is daarbij een aanname gedaan ten aanzien van de te verwachte opbrengst per paard. Uiteraard zal dit getal ter discussie kunnen worden gesteld. Om die reden hebben wij met recente veilingresultaten, in beeld gebracht, hoe grillig de inkomstenstroom, van een fokkerij kan zijn. De geprognosticeerd opbrengst per paard is derhalve een gemiddelde. Mede gebaseerd op het hoge kwaliteitsniveau van de paarden binnen deze fokkerij, achten wij een gemiddelde opbrengst van 18.000,- reëel. Zo verwachten wij dat deze stal in staat zal zijn een goedgekeurde dekhengst voort te brengen. Het opbrengstpotentieel van een dergelijk dier ligt tussen de € 100.000,- en € 500.000,- Ook al fokt men slechts één keer in de 10 jaar een dergelijk dier het rechtvaardigt een hogere gemiddelde opbrengst per dier. Met een gemiddelde van € 18.000,- achten wij dan een reële weergave te hebben gegeven van het opbrengstpotentieel van deze

onderneming. Met deze gemiddelde opbrengst en de inbreng van arbeid en middelen kan er ieder jaar een meer dan reële arbeidsbeloning worden gerealiseerd.

Toezicht

Een paardenfokkerij is door de vaak hoge verkoopopbrengsten niet te vergelijken met welk andere diersector voor wat betreft aandacht en begeleiding. Zeker niet met de intensieve sectoren en in mindere mate met de rundveesector. Een fokkerij is een vierentwintig uren bedrijf waarbij de dieren (nagenoeg) individueel begeleid worden. Zo krijgen de paarden vier keer per dag voer. Elk paard krijgt een bepaalde tijd per dag weidegang. Bij koud weer worden de paarden voorzien van een deken. Deze moet voor en na de weidegang of training weer omgewisseld worden.

Daarnaast spelen ook nog de belangrijke aspecten van dierwelzijn en veiligheid. Deze maken een continu toezicht nodig. Zo zijn paarden gevoelig voor koliek. Hierbij is een direct ingrijpen noodzakelijk om erger (dood) te voorkomen. Het omgaan met paarden (verzorgen en berijden) brengt risico's met zich mee als vallen of getrapt worden. Iemand die, op de achtergrond, een oogje in het zeil houdt is absoluut gewenst. Ook bij het laden en lossen van paarden is hulp krijgen van een tweede persoon vaak noodzakelijk. Ook de vaak wisselende weersomstandigheden maken het continue toezicht op dit bedrijf noodzakelijk. Een bedrijfswoning kan op dit type bedrijf niet ontbreken.

Accommodatie

De accommodatie voldoet op een tweetal onderdelen onvoldoende. De huidige gebouwen zijn verouderd en niet geschikt om paarden in te huisvesten. Daarnaast ontbreekt het op het terrein aan een goede trainingsaccommodatie. Inherent aan de paardenhouderij dient er een trainingsaccommodatie beschikbaar te zijn. In de praktijk, vooral ook gestuurd door een zeer slechte winter (waarbij er gedurende drie maanden, door vorst en sneeuwval) niet getraind kan worden, kan een binnen rijhal niet gemist worden bij de training en africhting van zelfgefokte paarden. Een rijhal kan vorstvrij gehouden worden en derhalve ook in de wintermaanden ingezet worden om de jonge dieren hun beweging te geven. De dagelijks beweging van jonge paarden is onontbeerlijk bij de ontwikkeling van een gezond sportpaard (zie ook verklaring Universiteit Utrecht). Niet alleen is de overdekte trainingsruimte dus noodzakelijk voor een stukje continuïteit van de bedrijfsvoering, maar ook vanuit dierwelzijn technische aspecten.

Continuïteit en optimalisatie van de bedrijfsvoering vormt een belangrijke schakel in de exploitatie. Juist in de wintermaanden kan de aandacht liggen bij de training van de paarden. De zomermaanden staan nu eenmaal meer in het teken van de geboorte van de veulens en de deelname hiervan aan veulenkeuringen en veulenvelingen. Het noodgedwongen langdurig onderbreken van de training van de paarden zal de uiteindelijke bedrijfsvoering niet ten goede komen. Het paard moet immers langer aangehouden worden en er zullen meer kosten gemaakt moeten worden. De familie Hilderink heeft de afweging gemaakt om verder te investeren in een goede trainingsaccommodatie waardoor het gehele jaar door getraind kan worden, en goede training van de paarden kan worden gegarandeerd. In eerste instantie vragen zij alleen een vergunning voor de hengstenstal. Pas in een later stadium zal er een aanvraag worden ingediend voor een binnenrijhal en meer stallingsplaatsen, zodra het nieuwe bestemmingsplan dit toelaat.

5.3. Beoordeling milieuaspect

Bij het vestigen of uitbreiden van een paardenhouderij zijn er verschillende wetten en beoordelingscriteria.

Wet Ammoniak Veehouderij

Een vergunning voor het bedrijfsmatig houden van dieren moet getoetst worden aan de Wet Ammoniak en Veehouderij. Daarin staat aangegeven dat oprichting van een bedrijf niet mogelijk is, wanneer de inrichting valt binnen 250 meter van een kwetsbaar gebied. Een kwetsbaar gebied is een gebied zoals door de provincie is aangewezen in de ecologische hoofdstructuur en door de gemeente is aangewezen als voor verzuring gevoelig gebied. Alleen als voor de inrichting al een milieuvergunning aanwezig was, of als het bedrijf onder een Algemene Maatregel van Bestuur viel (met paarden aangemeld), is het mogelijk om op basis van een voorliggende “vergunning” een oprichtingsvergunning te krijgen voor een paardenhouderij. De bedrijfslocatie is niet gelegen binnen 250 meter van een dergelijk gebied.

Activiteitenbesluit

In dit besluit is de minimale afstand tussen emissiepunt (daar waar de lucht de stal verlaat) en de dichtst bijzijnde woning van derden bepaald. Dit geldt ook voor een vaste mestopslag. Deze minimale afstand is afhankelijk van de categorie waarin een gebied is ingedeeld en bedraagt 50 of 100 m¹. Aan deze norm wordt voldaan.

5.4. Beoordeling ruimtelijke ordening

In het vigerende bestemmingsplan is de locatie aangeduid als “agrarisch cultuurgebied” met de bestemming “agrarisch bedrijf 3” in april 2012 wordt verwacht dat er een ontwerpbestemmingsplan ter inzage wordt gelegd. Het bedrijf zal hier naar alle waarschijnlijkheid als agrarische – paardenhouderij worden opgenomen.

De activiteiten zoals Hilderink deze uitoefent op de lokatie de Hanenberghoeve en de Oude Enschedesweg zijn vanuit vast jurisprudentie als agrarisch en productiegericht te betitelen (zie hierna). De activiteiten zijn niet aan te merken als hobbymatig. Niet qua omvang en investeringen maar ook niet qua opbrengstpotentieel (zie onderdeel beoordeling bedrijfsmatigheid).

Het bestemmingsplan vereist dat er alleen gebouwd kan worden ten behoeve van een bedrijfsmatige activiteit. In zowel het vigerende bestemmingsplan als in het ontwerpbestemmingsplan wordt daarbij als voorwaarde gesteld dat het bedrijf een reëel karakter heeft. In de praktijk betekent dit dat het bedrijf ongeveer rond de € 15.000,- aan jaarinkomen moet genereren. Zoals uit bijgaande bedrijfsexploitatie blijkt kan hieraan worden voldaan.

Zowel in het vigerende bestemmingsplan als in het ontwerp is het te bebouwen oppervlak beperkt.

Uit de opbouw van beide bestemmingsplannen kan worden afgelezen dat de activiteiten zoals Hilderink die uitoefent niet onder een woonbestemming kunnen plaatsvinden. Omdat het fokken van paarden een agrarische activiteit is (het voortbrengen van dieren) en het africhten van eigen gefokte paarden volgens jurisprudentie ook gerekend moet worden tot de agrarische activiteit.

De bestemming agrarisch bedrijf 3 of agrarisch paardenhouderij sluit dan ook goed aan bij de beoogde activiteiten.

In het verleden zijn door bezwaarmakers juist de regels van het bestemmingsplan gebruikt om de bedrijfsmatigheid van het bedrijf ter discussie te stellen.

Wij belichten in onze beoordeling van het aspect ruimtelijke ordening de zaak altijd graag van uit meerdere invalshoeken. Immers als het niet een bedrijfsmatige activiteit is wat is het dan wel? En onder welke bestemming zouden de activiteiten dan moeten plaatsvinden. Kan dit met een eventuele bestemmingswijziging plaatsvinden etc.

Zoals in de beoordelingen hiervoor uitgelegd vergt het opzetten van een paardenfokkerij veel tijd. Niet alleen moet er geïnvesteerd worden in het opbouwen van een sterke fokstapel, maar ook in de huisvesting en het onderhoud van de dieren. Zonder sterke fokstapel zullen de veulens die geboren worden weinig sportpotentieel hebben en dus ook geen hoge waarde ontwikkelen gedurende hun training. De onderneming zal dan bij voorbaat verliesgevend zijn. De ervaring leert dan ook dat het starten van een paardenfokkerij vele jaren in beslag neemt. Vooral in de opstartfase van dit bedrijfstype wordt nogal eens gesuggereerd dat gezien de grote investeringen en de matige opbrengsten (immers paarden zijn nog jong en slecht verkoopbaar) het hier moet gaan om een hobbymatige activiteit. Ook wordt er in deze fase door bijvoorbeeld een belastingdienst nogal eens geweigerd, om voor de nog verliesgevende fokkerij, kosten in aftrek te mogen nemen.

Echter dit maakt niet dat de activiteiten geen bedrijfsmatig karakter hebben. De regels van het bestemmingsplan beschrijven immers wat moet worden verstaan onder een bedrijf. In het nieuwe bestemmingsplan (het voorontwerp) lezen we de volgende definitie.

1.17

bedrijf

een onderneming waarbij het accent ligt op het vervaardigen, bewerken, installeren, verzamelen en verhandelen van goederen, waarbij eventueel detailhandel uitsluitend plaatsvindt als ondergeschikt onderdeel van de onderneming in de vorm van verkoop dan wel levering van ter plaatse vervaardigde, bewerkte of herstelde goederen dan wel goederen die in rechtstreeks verband staan met de uitgeoefende handelingen;

1.18

bedrijfsgebouw

een gebouw dat dient voor de uitoefening van een bedrijf;

1.10

agrarisch bedrijf

een bedrijf dat is gericht op het voortbrengen van producten door middel van het telen van gewassen en/of het houden van dieren, niet zijnde: een glastuinbouwbedrijf, een boomkwekerij, een champignonkwekerij, een gebruiksgerichte paardenhouderij of een wormenkwekerij;

Zoals te lezen valt, is het voortbrengen van producten (lees paarden) een onderdeel van een agrarische bedrijfsmatige activiteit. Zoals hiervoor uitgelegd is het africhten van het paard (conform vaste jurisprudentie) een onderdeel van dit proces.

In dit bestemmingsplan wordt nergens een eis gesteld t.a.v. het overleggen van een boekhouding of bewijslast als geregistreerd bedrijf bij het ministerie. Dit wensen wij te benadrukken. Fiscale aspecten worden niet meegenomen binnen de ruimtelijke beschrijvingen van een bestemmingsplan. Juist alleen de fysieke elementen van een bepaalde activiteit worden in relatie geplaatst tot de ruimtelijke beschrijvingen in een bestemmingsplan. Dit zijn immers de enige elementen waar we ruimtelijke gezien mee geconfronteerd worden en wat we graag willen regelen in onze bestemmingsplannen. Met andere woorden al zouden activiteiten hobbymatig worden uitgeoefend, ruimtelijke gezien kunnen ze dan toch als zijnde van een bedrijfsmatige omvang, worden aangemerkt.

Zoals ook uitgelegd hiervoor is er in deze zaak duidelijk sprake van een bedrijf/onderneming. Het is een zelfstandig optredende organisatorische eenheid van één of meer personen waarin met inbreng van arbeid en middelen, ten behoeve van derden paarden worden gefokt, met het oogmerk daarmee materieel voordeel te behalen.

Bij een eerder bouwaanvraag voor deze bedrijfsvoering heeft de commissie bezwaarschriften van de gemeente Haaksbergen geoordeeld dat er geen sprake van een onderneming / bedrijf kon zijn omdat de heer Hilderink onvoldoende inzicht heeft gegeven in zijn boekhouding. Echter de definities van het bestemmingsplan en de begripsomschrijving van een onderneming (conform het handelsregister) leggen ander criteria aan de dag dan de commissie naar eigen inzicht heeft gevoerd bij de beoordeling van dit dossier. Immers wellicht is de bedrijfsmatigheid niet bewezen met cijfers. Maar het karakter van de activiteiten, de omvang van de activiteiten, de standaard normeringen (Nge) bewijzen meer dan voldoende dat het hier wel gaat om bedrijfsmatige activiteiten. Hilderink fokt paarden en richt ze af om ze te verkopen aan derden. Hij houdt de paarden niet aan, hij verkoopt ze. Dit wordt geacht in relatie te staan tot het willen behalen van materieel voordeel. Dat hij deze behaalde voordelen niet inzichtelijk kan maken, doet daar naar onze mening niets aan af. Daarbij vormt de Nge normering ook meer dan voldoende bewijs (ook naast de uitleg in dit plan t.a.v. opbrengsten op veilingen) dat bij een dergelijke kwaliteit van paarden (nakomelingen van geprimeerde merries) en omvang van paardenstapel het mogelijk is een positief rendement uit de onderneming te verkrijgen. Deze conclusies onderschrijft niet alleen ons bureau maar wordt mede ondersteunt door het gerenommeerde onafhankelijk agrarisch advies orgaan (ABC), welke in deze zaak al eerder werd betrokken.

De commissie stelt verder als reden voor hun conclusie dat het ontbreken van betaald personeel een reden is om te twifelen aan de bedrijfsmatigheid van dit plan. Echter conform dit bestemmingsplan moet er sprake zijn van een bedrijf met een reëel karakter.

Dit staat in praktijk gelijk aan 0.5-0.7fte. Het is om die reden helemaal niet noodzakelijk op mensen in dienst te hebben. De verklaring van de commissie kan dan ook niet gevolgd worden. Overigens is het vanuit bedrijfseconomisch oogpunt natuurlijk ook veel interessanter om met vrijwilligers of stagiaires te werken, dit moet eerder gezien worden als slim ondernemerschap.

Wij menen dat de commissie op meerdere onderdelen naar onze mening voorbij gegaan is aan de definities van het bestemmingsplan.

Zoals uit het zaak nr 200801932/1/R1 (meervoudige kamer Zuid-Holland 9dec2009) blijkt, moet bij de beoordeling van bouwaanvragen strikt getoets worden aan het bestemmingsplan. Bij deze zaak werd geoordeeld dat bij een eigen interpretatie van het bestemmingsplan (door een agrarische deskundige) het rechtszekerheidsbeginsel in het geding kwam. Immers op deze wijze wordt het puur willekeur, hoe de regels moeten worden toegepast. Terwijl de regels voor iedereen gelijk behoren te zijn. Steeds moet de toetsing gebaseerd worden op de regels van het bestemmingsplan en niet op wisselende interpretatie van deze regels.

Nu overduidelijkheid uit de bekend zijnde gegevens blijkt (lees registratie van de paarden van Hilderink bij een erkend stamboek + bedrijfsbezoek van de ABC) dat het hier om een bedrijf gaat met een bepaalde omvang en bijbehorend winstpotentieel (lees advies ABC en indicatoren LEI en bijgaand rapport). Het voeren en overleggen van een administratieve bewijsvoering, dan wel het hebben van personeel, geen eis is welke gesteld wordt in het bestemmingsplan. Kan dit naar onze mening ook niet aangevoerd worden door de commissie of als weigeringsgrond worden aangemerkt voor een bouwaanvraag.

Afsluitend willen we graag opmerken dat een bestaande administratie ook weinig relevant is, nu met de aankoop van een aparte accommodatie waar de training van de jonge paarden wordt geconcentreerd, juist wordt beoogd een verdere professionalisering van het bedrijf door te voeren. Na ingebruikstelling van deze accommodatie zal er sprake zijn van een betere accommodatie om paarden te trainen (lees sterkere verkoopprijs) en van een geheel andere kostenstructuur. Bij het opstarten van een bedrijf op een nieuwe locatie door iemand anders dan Hilderink, zouden ook geen cijfers overlegd kunnen worden. Ook dan kan er alleen maar worden afgegaan op een overlegd bedrijfsplan met een eventuele bedrijfsbegroting. Dat is in deze zaak niet anders.

Trainingl Agrarisch

Jurisprudentie heeft bepaald dat het trainen van eigen gefokte paarden ook als een agrarische activiteit moet worden beoordeeld bijvoorbeeld in uitspraak AWB 08/367 WW44-VERW (rechtbank Rotterdam). Maar ook dat bouwaanvragen vooruitlopend op de ten uitvoerlegging van een bedrijfsvoering, niet mogen worden geweigerd (uitspraak Rechtbank Den Bosch AWB 11/558 van 17 augustus 2011). Alleen als er ernstige twijfel is dat de beoogde bedrijfsgebouwen strijdig aan het bestemmingsplan zullen worden gebruikt mogen de aanvragen geweigerd worden. Dus daar waar een helder bedrijfsplan ten grondslag ligt aan de bouwaanvraag met daarin een beschrijving van een bedrijfsvoering die in lijn is met de bestemming, kan de aanvraag feitelijk niet worden geweigerd (vertrouwensbeginsel).

6. Conclusie

Stoeterij de Hanenberghoeve fokt paarden van een zeer hoog kwaliteitsniveau. Door de ontwikkelingen in de markt wordt de training van het fokproduct steeds belangrijker. Het bedrijf heeft niet de accommodatie om de trainingspaarden afzonderlijk te huisvesten. De stalling op de locatie Veldmaterstraat 5 is per 2008 komen te vervallen en de daar gestalde paarden zijn ondergebracht op de Hanenberghoeve. Door het gebrek aan stallen is het daar al twee jaar niet mogelijk om veulens te fokken. Het was de bedoeling om de oudere merries zonder veulen in schuilstallen aan de Elderingweg te stallen, maar voor de oprichting hiervan heeft de gemeente geen vergunning verleend. Om de hengsten te huisvesten wordt een bedrijfslocatie aan de Oude Enschedeseweg geschikt gemaakt. Het voornemen is op dit perceel, de opfok en trainingstal te bouwen. Dit bouwwerk staat ten dienst van een bedrijfsmatig maar wel geheel zelfstandig opererend onderdeel van stoeterij de Hanenberghoeve. Het opfokken van paarden en het trainen van het eigen gefokte product is een agrarische activiteit. Ondernemer beoogt de paarden te verkopen tegen de hoogst mogelijke opbrengt. De te bouwen stal en latere trainingshal staat ten dienste aan een bedrijfsmatige activiteit.

Bijlagen

Bijlage 1: Verklaring Universiteit Utrecht

Faculty of Veterinary Medicine

Dhr. J. Wildschut,
Adromi B.V.,
Reeweg 146
3343AP Hendrik-Ido-Ambacht

30 januari 2012

Date
Our reference
Your reference R200635
Enclosure
Subject

Department of Equine Science

Visiting address
Yalelaan 12, Utrecht
PO box 80.153, 3508 TD Utrecht
The Netherlands

Phone +31 30 2531062
Fax +31 30 2531970
E-mail r.vanweeren@uu.nl

Universiteit Utrecht

Geachte Heer,

Naar aanleiding van uw vraag omtrent het opfokken van (Friese) paarden deel ik U gaarne het volgende mede.

De Grote Van Dale verstaat onder het opfokken (van vee) "aankweken" of "grootbrengen"¹. In alle gevallen binnen de veehouderij betekent dit "grootbrengen" dat het dier opgroeit tot het een bepaalde toestand bereikt heeft waarin het vermarktbaar is. Dat moment is sterk verschillend per diersoort. Bij een slachtkip kan dit moment al op een leeftijd van 6 weken bereikt zijn, bij mestvarkens hangt het met het slachtgewicht samen en is 9 maanden niet ongebruikelijk.

Het paard neemt onder de huisdieren een bijzondere positie in omdat het niet gehouden wordt voor het leveren van een bepaald product zoals vlees, melk, huiden, etc., maar voor het leveren van atletische prestaties op basis van het bijzonder goed ontwikkelde locomotie apparaat. Die atletische prestaties kunnen, al naar gelang het paardenras waar men over spreekt, variëren van races tot dressuur, springen, aangespannen rijden, lange afstand rijden (*endurance*), etc. Het Friese paard wordt vooral gebruikt als tuigpaard voor het aangespannen rijden, daarnaast wordt het ras ook wel gebruikt voor dressuurdoeleinden, sporadisch voor andere doelen.

Ook in het geval van het paard dient men, naar analogie van andere op commerciële basis gehouden diersoorten, te stellen dat de opfok ten einde is op het moment dat het dier goed vermarktbaar is voor het doel waarvoor het bestemd is. Dat moment is in het geval van het paard echter moeilijk "hard" aan te wijzen en hangt sterk af van het beoogde gebruiksdoel met de daaraan gekoppelde loopbaan van het paard. Waar dravers en volbloeds in de rensport pieken op een leeftijd van 2-5 jaar (de dieren zijn dan nog juveniel en hier worden vanuit welzijnsoogpunt overigens ook vraagtekens bij gezet) en daarna veelal "uitgelopen" zijn, zijn dressuur- en springpaarden op hun top op leeftijden van 10-18 jaar. Ook tuigpaarden bestemd voor de mensport beginnen relatief laat en gaan lang mee.

¹ Van Dale, Groot Woordenboek van de Nederlandse taal, 14e editie, onder redactie van T. den Boon en K. Geeraarts, Van del Lexicografie B.V., Utrecht – Antwerpen, 2005.

Ondanks de verschillen met andere diersoorten zijn er ook bij het paard wel criteria die gebruikt kunnen worden om het einde van de opfokperiode vast te stellen. Hoewel het hier natuurlijk om biologisch materiaal gaat met de daarbij behorende individuele variatie en heel scherpe grenzen moeilijk te trekken zijn, kan als handvat voor het bepalen wanneer een paard als "volwassen en uitgerijpt voor wat betreft het locomotie apparaat" gezien kan worden gelden dat men als eindpunt van de groeicurve van paarden de leeftijd van 60 maanden (5 jaar) algemeen accepteert.^{2, 3}. Dat is een leeftijd waarop gesteld kan worden dat de dieren volwassen en volledig ontwikkeld zijn en ze dus ook geschikt dienen te zijn voor het doel waarvoor ze bestemd zijn. Voor zover er dus een "hard" eindpunt voor de opfokfase te geven is bij een dier dat niet voor consumptie gefokt wordt, is de leeftijd van 5 jaar het beste te verdedigen.

Concluderend kan gesteld worden dat, gezien het gebruiksdoel van het Friese paard en het biologische gegeven van het verloop van de groeicurve, gesteld kan worden dat bij dit ras de opfokperiode geacht kan worden te eindigen op een leeftijd van 5 jaar (60 maanden).

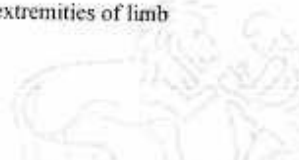
Indien gewenst ben ik te allen tijde tot een nadere schriftelijke of mondelinge toelichting bereid.

Met de meeste hoogachting,

Prof. Dr. P.R. van Weeren Dipl ECVS
Hoogleraar Equine Musculoskeletal Biology,
Voorzitter Departement Gezondheidszorg Paard,
Faculteit Diergeneeskunde

² Green, D.A. (1961) A review of studies on the growth rate of horses. *British Veterinary Journal* **117**, 181-191.

³ Goyal, H.O., McCallum, F.J., Brown, M.P., Delack, J.B. (1981) Growth rates at the extremities of limb bones in young horses. *Canadian Veterinary Journal* **22**, 31-33.

Bijlage 2: Exploitatiebegroting

Exploitatie begroting Erve de Morgenster

Algemene aannames	aantal paarden africhting	8
	aantal paarden weidegang	4
Terreininrichting	terrein (onbebouwd)	29.500 m2
	terrein (bebouwd)	2.500 m2
Uitgangspunten:	Totaal oppervlakte	32.000 m2

opbrengsten

			Verkoop
Opbrengsten	gem opbrengst p/paard		
verkoop paarden	4	18.000	72.000
weidegang	4	500	2.000
Totale opbrengsten op jaarbasis			74.000

directe kosten

Africhtingspaarden				
voerkosten(aantal paarden x behoefte per dag in kg x prijs per kg)				
paardenbrok	8	3	0,27	1.317
voordroogkuil	8	8	0,14	2.160
strooisel				
tarwestro	8	7	0,13	1.707
gezondheidszorg	8		141,00	1.128
bekappen	8		91,00	728
				7.040
inbreng jonge paarden hanenberghoeve				
aantal paarden x kosten p/jaar				
waardering kosten merrie/dracht	4	2100		8400
				8.400
Totale directe kosten op jaarbasis				15.440
Contributie Marge				58.560

Gebouwen

	investering	afschrijving	onderh/verz	
stalgebouw	120.000	3.000	2.400	
stalinrichting	15.000	1.000	67	
grondwerk	10.504	263	210	
installatiewerk	15.000	375	300	
afschrijving		4.638		
onderhoud + verzekering			2.977	
Totaal gebouwen	160.504	4.638	2.977	7.614

Buiten terrein en bodemvoorzieningen

Overige voorzieningen	Balanswaarde	afschrijving	onderh/verz	
straatwerk + parkeren en toegangsweg	10.000	333	200	
afasteringen en hekwerk	8.000	533	36	
rijbaan nog te realiseren	12.000	800	53	
landschappelijk inpassing	10.000	333	200	
<i>Weidegronden (aantal meter x kostprijs per meter)</i>				
graslandbeh/bemesting	29.500	0,0175		516
grond en waterschapsl	29.500	0,0750		2.213
Totaal buitenterrein	40.000	2.000	3.218	5.218

Bedrijfsmiddelen

Materieel / Bedrijfsmiddelen	Balanswaarde	afschrijving	onderh/verz	
tractor	4.000	400	800	
paardentrailer	3.000	300	60	
aanhangwagen	1.500	150	30	
kleinmaterieel / tuigen / koets	4.000	400	100	
Totaal Bedrijfsmiddelen	12.500	1.250	990	2.240

Arbeid & verzorging

arbeid & verzorging(aantal paarden x aantal uren per jaar x kostprijs per uur)					
africhting 1e jaar	4	240	960	6,00	5.760
africhting vervoljaren	4	300	1.200	6,00	7.200
werkgeverlasten over arbeid			2.160	1,20	2.592
Totaal					15.552

De africhting is in handen van een stagiaire in de berekening is uitgegaan van een regulier tarief voor een stalruiter. Stage vergoeding ligt rond Euro 3,00 per/uur. Overige werkzaamheden worden verricht door fam Hilderink zelf.

Overige indirecte kosten

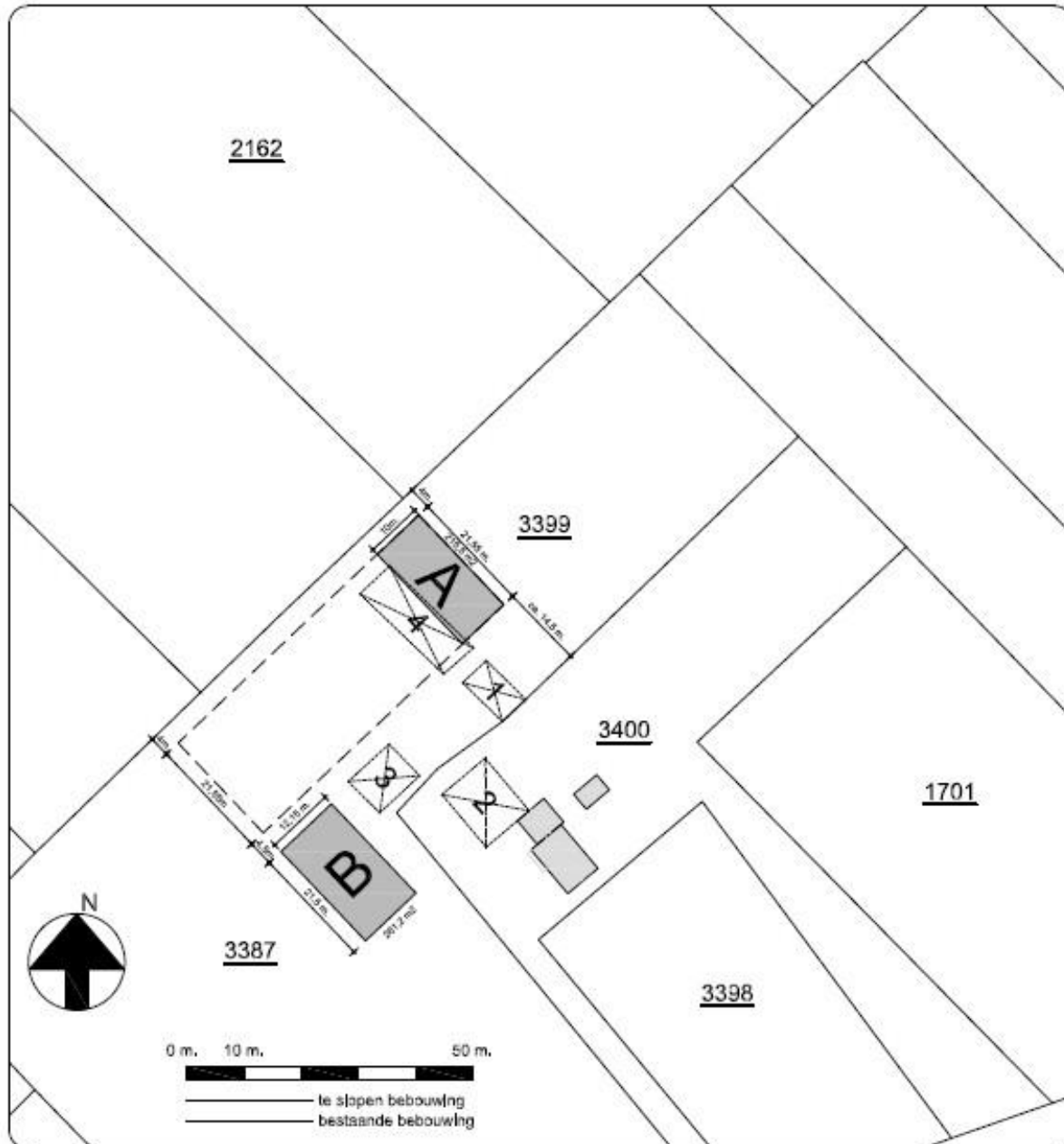
energie en water	1.200
verkoopkosten	1.400
autokosten	1.500
kantoorkosten	800
algemene kosten	500
Totaal overige indirecte kosten	5.400
Totale indirecte kosten op jaarbasis waarvan afschrijvingen	7.888

Totaal staat

Opbrengsten		74.000
Directe kosten		15.440
Indirecte kosten		
Gebouwen		7.614
Buitenterrein		5.218
Arbeid		15.552
Bedrijfsmiddelen		2.240
Algemene kosten		5.400
Rente over investering uit Eigen Vermogen	213.004	5.325
Hypotheekkosten 5,0%	0	0
Resultaat bij normale bedrijfsuitoefening		17.211
Inbreng eigen arbeid fam Hilderink		6.696
Resultaat bij inbreng eigen arbeid		23.907

A. Nieuwbouw Berging / Paardenstallen

B. Nieuwbouw Kapschuur

KADASTRALE GEGEVENS

Kadastrale Gemeente	Haaksbergen, Overijssel
Section	C
Perceel	3399 & 3387
Schaal	1:1000

CODERINGEN KADASTRALE KAART

Code	Nieuwbouw
A	215 m ²
B	261 m ²
Totaal	476 m ²
Code	Te slopen bebouwing
1	60 m ²
2	125 m ²
3	96 m ²
4	132 m ²
Totaal	415 m ² + 15% = 477 m ²

ALGEMENE INFORMATIE

Onderdeel	Materiaal
Gebruiksfunctie	Overige gebruiksfunctie
Bezettinggraad	B5 (GO>30m ² /p & VG>20m ² /p)
Brandveiligheid	Hoofddraagconstructie volgens constructeur
Constructie	Volgens tekeningen en berekeningen constructeur
ESW installatie	Volgens tekeningen en berekeningen installateur
Ventilatie	Natuurlijke toevoer, mechanische afvoer
HWA	Aansluiten op naastliggende sloot
Vuilester	Aansluiten op gemeentelijk riool

MATERIAAL EN KLEURGEBRUIK

Onderdeel	Materiaal	Kleur / RAL-code
Gebouwsfijt	Prefab beton (tot ca. 2600+ pell) met steenstrips	Rood
Gevelbedekking	Damwand geprofiled, stalen gevelplaten (vanaf 2650+P)	RAL 7016
Kozijnen/Ramen	Aluminium	RAL 7016
Staldeuren	Hout tot 1400+ glas / spijlen tot 2400+, Gegalvanis. IJst	Vada
Deuren	Loopdeur buiten; Alumin. Loopdeur Binnen; hout	RAL 7016
Boordelen	Gezette staalplaat	RAL 7016
Dakgoten	Zinken bakgoot volgens detail	-
Dakbedekking	Geprofileerde stalen dakplaten	RAL 7016

Engineering & Realisatie van Constructies en Logistieke Installaties

RIJENBERGERWEG 33
7536 RE OVERDINKEL
POSTBUS 84
7580 AB LOSSER
TEL +31(0)53-4791970
FAX +31(0)53-4360738

INFO@STAALMEESTERSBV.NL
WWW.STAALMEESTERSBV.NL

PROJECT	Nieuwbouw Berging / Paardenstallen
OPDRACHTGEVER	Dhr. J. Hilderink, Erve de Morgenster
LOCATIE	Oude Enschedeseweg nr. 31 te Haaksbergen
OMSCHRIJVING	Definitief Ontwerp, Situatie & Renvoelen
ONTWERPER / TEKENJAAR	Y. Volkers
HOOFDSCHAAL	1:100
DATUM GETEKEND	25-02-10
REVISIEDATUM	27-03-12

PROJECTNUMMER
ST10007

TEKENINGNUMMER REVISIE
DO-SR D

A3